

М. А. Панфьорова

orcid.org/0000-0002-7901-862X

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри конституційного та адміністративного права

Національного транспортного університету

ОРГАНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Невдовзі після прийняття Конституції 1996 р. в Україні почалася конституційна реформа, яка тривала до війни і продовжиться після її завершення. Даний процес обумовлений необхідністю «забезпечення динамічного розвитку української державності... підвищення реальної ролі партій і структур громадянського суспільства, включення демократичних інститутів, що відповідають європейській моделі розвитку сучасної демократичної держави» (Про організацію роботи, 2002). Одним з напрямків цієї реформи є перерозподіл владних повноважень між гілками влади, коливання між президентсько-парламентською та парламентсько-президентською республікою. Серед причин даного процесу дослідники називають боротьбу політичних сил та невідповідність між конституційною теорією та практикою (Стрижак А., 2014). За даними Міжнародного центру перспективних досліджень та Центру політико-правових реформ, в рамках проекту: «Використання світового експертного досвіду та проведення публічних консультацій в процесі внесення змін до Конституції України», для України не підходять прості види республік, через відсутність розвиненого парламентаризму і як наслідок, ризик зменшення демократії (Оновлення Конституції, 2015). Автори багатьох досліджень наголошують на відсутності стабільності в конституційній сфері і не ефективності запозичень досвіду передових країн без урахування національного ґрунту.

Серед досліджень, присвячених формам правління, є теоретичні та історичні, але дуже рідко ці два аспекти об'єднуються в одній роботі. Зокрема, серед теоретичних слід звернути увагу на монографію С. К. Бостан, в якій автор докладно аналізує проблеми сучасної форми правління, пропонує нові підходи до її класифікації (Бостан С. К., 2005). З теоретичної точки зору республіку проаналізовано в статті О. М. Литвинова (Литвинов О. М., 2013). П. В. Мироненко здійснив спробу нового підходу до класифікації форм правління, поєднавши правове та політологічне бачення (Мироненко П. В., 2013). Опосередковано з проблемою форми правління пов'язані роботи щодо розподілу влади та правової держави (Кармаліта М. В., 2016; Костицький В. В., 2011). Окремо слід сказати про роботу Брюса Аккермана, в якій автор аналізує сильні та слабкі сторони різних державних моделей, порівнює механізм розподілу влади в передових країнах. Зокрема, він робить висновок про недосконалість простих видів республік для країн Західного світу (Akserman Brus, 2000). Історичні дослідження, в яких висвітлюється обрана проблема, як правило, присвячуються певним етапам (Гай-Нижник П. П., 2010; Макарчук С., 2009; Мокін І. С., 2013), історичним постатям (Кресіна І. О., 1993) або документам (Конституційні акти України, 1992; Кресін О., 2005). Найбільш дослідженими є козацький період та доба національно-визвольних змагань першої чверті ХХ століття, як такі, коли розвивалися власні різновиди республіканської форми правління та принцип поділу влади з механізмом стримувань і противаг. Саме в межах цих періодів наявні роботи з історії держави і права, як то: про інститут голови держави, Українську Центральну Раду як парламент тощо (Головатенко В. І., 2011; Єрмолаєв В., 2013). Форма правління та її різновиди також є предметом дослідження для історії політико-правової думки (Бутрик І., 2008).

Класичним поділом форм правління є поділ на республіки та монархії. При цьому, для класифікації форм правління використовуються два підходи: залежно від того, хто є главою держави і яким шляхом він заміщує цю посаду або на яких принципах будується система владних органів, яка здійснює владу в країні (Литвинов О. М., 2013, с. 607). Крім того, респу-

бліки та монархії поділяють на єдиновладні та такі, що засновані за принципом поділу влади на гілки (Литвинов О. М., 2013, с. 610). Останні вважають відповідними сучасним стандартам державного розвитку та сприятливими для розвитку конституціоналізму.

Серед наукових досліджень також зустрічаються спроби переосмислити форму правління, що базуються на її розширеному розумінні, яке «має охоплювати весь комплекс питань щодо системи відправлення державної влади й управління, прийняття та реалізації політико-правових рішень, функціонування базових інститутів держави і громадянського суспільства, особливостей взаємодії держави й особи» (Мироненко П. В., 2013, с. 127). Таке тлумачення пов'язане з поєднанням правової та політологічної науки, з розвитком республіканської форми правління на сучасному етапі, з поверненням терміну «східна деспотія».

Історично, форми правління також можна поділити як за класичним, так і за сучасним підходами. Але з історичної точки зору, вони можуть мати особливості залежно від країни, традицій, зовнішніх чинників, поєднувати елементи різних форм правління в процесі розвитку та утвердження основної форми, мати розбіжності між конституційно затвердженими ознаками тієї чи іншої форми правління та їх практичним втіленням. Все це створює певні труднощі для класифікації, призводить до тлумачення історично існуючих форм правління як гібридних, до зосередження уваги на інститутах голови держави та парламентаризму, розподілі гілок влади, перехідному типі країн.

Сучасні історичні дослідження доводять, що період середньовіччя для Західної Європи та для України хронологічно співпадали і охоплювали V – XV ст. або тривали до початку XVI ст. При цьому в рамках періоду виділяють раннє (V – IX ст.ст.), класичне (IX – XIII ст.ст.) та пізнє середньовіччя (XIII – XV або початок XVI ст.) (Войтович Л., 2003). За цей період в Західній Європі монархічна форма правління пройшла еволюцію від ранньофеодальної, через сеньйоріальну до станово-представницької (Бостан Л. М., Бостан С. К., 2004, с. 156). В Україні також ранньофеодальна монархія доби Київської Русі, змінилася сеньйоріальною після смерті Ярослава Мудрого, а під час перебування у складі Великого князівства Литовського, Речі Посполитої (шляхетської республіки) фактично відчула вплив станового представництва. Всі три різновиди монархічної форми правління – обмежена монархія, на останньому етапі якої зароджується інститут парламентаризму (Генеральні Штати у Франції, Парламент в Англії, Рейхстаг у Німеччині, Сейм у XIV – XVI ст.ст. на українських землях).

XVI століття стало перехідним до встановлення абсолютних монархій у багатьох країнах, що згодом призвело до буржуазних революцій середини XVII – XVIII ст. Саме англійську, американську та велику французьку буржуазні революції вчені вважають тими подіями, які започаткували якісно новий період історії державно-організованого суспільства і стали витоками сучасної держави та її форми правління (Бостан С. К., 2005, с. 37). В Україні в середині XVII ст. також починається національно-визвольна війна під проводом Б. Хмельницького, яку за масштабами можна прирівнювати до революції, з тією різницею, що її замовником виступала не буржуазія, а національно-орієнтована еліта.

В науковій літературі існують різні точки зору, щодо основної тенденції розвитку форми правління в цей період. За поглядами авторів монографії про Пилипа Орлика, «сильна гетьманська влада спиралася на підтримку російського самодержавства і відповідно еволюціонувала в напрямку до необмеженого правління» (Кресіна І. О., 1993, с. 33). На думку І. Бутрик, мало місце поєднання республіканської та монархічної форм правління. З одного боку, відсутність правлячої династії, виборність, обмеженість терміну повноважень гетьмана, з іншої – відсутність правової відповідальності глави держави за свої дії та відсутність вищого представницького законодавчого органу. Не зважаючи на «поразку» монархії на практиці, на думку автора, ведучими залишалися монархічні ідеї, їх носіями виступали передусім гетьмани, які і прагнули їх втілити у життя (Бутрик І., 2008, с. 4–6). На думку В. Єрмолаєва, такий підхід не враховує історичних реалій. Адже, прагнення гетьманів і зокрема Б. Хмельницького багато в чому пояснюються монархічним оточенням та прагненням уникнути боротьби за владу, громадянської війни і ще більшої нестабільності. Дослідник доводить, що від початку визвольної війни на українських землях на практиці утверджувалася республіканська форма правління, влада гетьмана, гетьманського уряду та козацької старшини в полках і сотнях ба-

зувалася на мандаті народу, гетьман визнавав традиційний для України виборний лад і домігся його підтвердження в міжнародних документах («Березневі статті», «Привілей Війську Запорізькому»). Інша річ, що історична ситуація була занадто складною, щоб реалізувати в повному обсязі всі елементи республіканської форми правління, тому поряд з демократичними застосовувалися й авторитарні методи управління, цим же пояснюється й велика концентрація влади в руках гетьмана (Єрмолаєв В., 2013, с. 74–76).

Документом, який підсумував власні тенденції державного розвитку українських земель другої половини XVII – початку XVIII ст. можна вважати Конституцію Пилипа Орлика. Хоча вона і не була фактично діючою, в ній послідовно закріплювався принцип поділу влади та республіканська форма правління. Державну владу уособлювали: гетьман – як глава держави та підпорядковані йому урядники (виконавчо-розпорядчі повноваження), Генеральна Рада – аналог загальнонаціонального представницького органу з окремими законодавчими функціями, система судів на чолі з Генеральним судом (Кармаліта М. В., 2016, с. 34). Аналіз змісту Конституції приводить дослідників часто до протилежних висновків, але найбільш комплексним на нашу думку є аналіз Кресіна О. В., який доводить що в документі, говорячи сучасною мовою, затверджувалася парламентська республіка (Кресін О. В., 2005). Більшість статей обмежували повноваження гетьмана та визначали головні напрями його діяльності. Детально розписувалася система взаємодії гілок влади. Зокрема, гетьман не міг створювати власного виконавчого апарату, призначати урядників, здійснювати суд, його могли зняти з посади за вироком суду тощо (Кресін О., 2005, с. 197–198).

Після перебування українських земель понад століття у складі Російської та Австро-Угорської імперій, наступним етапом розвитку власних тенденцій державного розвитку був період 1917–1920 рр. В цей час існувало чотири основні українські державні утворення: Українська Народна Республіка (доба Центральної Ради), Українська Держава (Гетьманат), Західно-Українська Народна Республіка (з 22 січня 1919 р. як Західна область УНР – ЗОУНР), Українська Народна Республіка (доба Директорії) (Гай-Нижник П. П., 2010, с. 9). Більшість науковців простежують в цей період еволюцію республіки від парламентської до президентсько-парламентської на основі аналізу конституційних документів того часу, підкреслюючи, що навіть в період Гетьманату, після того, як Директорію очолив С. Петлюра, а в ЗУНР конституційні органи передали владу Є. Петрушевичу, більшістю українського суспільства це сприймалося як крок до стабільності, необхідний тимчасовий період і було обумовлено кризовими явищами того часу (Головатенко В. І., 2011; Слюсаренко А. Г., 1993). Щоправда, є і інші оцінки. Наприклад, в статті І. С. Мокіна доводиться, що форма правління в період Гетьманату змінювалася від військово-кріпосницького до освіченого абсолютизму, з переходом в майбутньому до конституційної монархії (Мокін І. С., 2013, с. 335–336). Але документи того часу не закріплювали спадковість влади гетьмана і постійно наголошували на скликанні в майбутньому Сейму, який і повинен був остаточно визначити форму влади в Україні. Крім того, характеристика верховної влади як військово-кріпосницької або освіченої характеризує скоріш напрямки її діяльності, ніж спосіб її організації. Тож, більш доведеною видається точка зору, що період Гетьманату – це закономірне посилення влади в умовах воєнного часу, як етап в розвитку республіканської форми правління в Україні (Головатенко В. І., 2011, с. 316–317).

Щодо радянського періоду, коли Україна перебувала у складі союзної держави з формальним правом виходу, то її форму правління можна охарактеризувати як єдиновладну республіку з культом політичного лідера. Всі чотири радянських конституції: 1919, 1929, 1937 та 1978 рр., послідовно затверджували принцип «демократичного централізму», відмовлялися від поділу влади, затверджували зрощення державного та партійного апарату, містили декларативні положення без механізму реалізації (Кравцова З. С., 2018, с. 58–59).

Отже, історичний розвиток України нерозривно пов'язаний з боротьбою за власну державність і відчув на собі вплив країн, до складу яких в різні періоди входили українські землі. До XVIII ст. розвиток форми правління відповідав європейським тенденціям: еволюціонувала монархічна форма правління в її обмеженому різновиді, виникав інститут парламентаризму. До періодів, коли йшов активний пошук власних державних традицій дослідники відносять другу половину XVII та першу чверть XX ст. Національною особливістю можна вважати

розвиток республіканської форми правління заснованої на принципі поділу влади. Через несприятливі умови, за яких Україна здобувала державний досвід, перебування у складі імперій, радянській період, закономірним було посилення влади голови держави, яке сприймалося політично-активною частиною суспільства як тимчасове і обумовлене кризовими явищами. В процесі розвитку мало місце поєднання елементів різних форм правління, існували розбіжності між законодавчо закріпленими ознаками тієї чи іншої форми правління та їх практичним втіленням. Ці ж особливості можна простежити на сучасному етапі розвитку України, що є однією з причин, чому конституційна реформа триватиме. В умовах воєнного часу закономірним є тимчасове посилення і централізація влади. З іншого боку, незважаючи на порівняно слабкий історичний розвиток парламентаризму, він послідовно простежується на всіх етапах розвитку нашої держави. Західні дослідники аргументовано виступають за розвиток змішаних форм республіканської форми правління для передових країн світу саме в його парламентсько-президентській формі, що відповідає тенденціям розвитку державної влади в Україні.

Література

- Akerman B. The new separation of powers. *Harvard Law Review*. 2000. № 3. URL: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R44334>
- Бостан С. К. Форма правління сучасної держави: проблеми історії, теорії, практики. Запоріжжя : Юридичний ін-т; Дике поле, 2005. 540 с.
- Бутрик І. Монархічні ідеї в суспільно-політичній думці України Х-XX століть. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Історія. Економіка. Філософія*. Київ, 2008. Вип. 14: Український консерватизм і гетьманський рух: історія, ідеологія, політика. С. 159-165.
- Войтович Л. Середні віки в Україні: хронологія, проблеми періодизації. *УІЖ*. 2003. Вип. 4 (N 451). URL: https://shron2.chtyvo.org.ua/Voitovych_Leontii/Seredni_viky_v_Ukraini_khronolohiia_problemy_periodyzatsii.pdf
- Гай-Нижник П.П. УНР та ЗУНР: становлення органів влади і національне державотворення (1917-1920 рр.). Київ : "ЩеК", 2010. 304 с.
- Головатенко В.І. Розвиток інституту глави держави в конституційній теорії та практиці України періоду національного відродження 1917-1921 рр. *Актуальні проблеми політики*. 2011. Вип. 42. С. 312-323.
- Єрмолаєв В. Богдан Хмельницький про проблеми і перспективи українського державотворення (до 365-річчя Національної революції 1648 р.). *Вісник Академії правових наук України*. 2013. № 1. С. 66-79.
- Бостан Л. М., Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн: навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2004. 672 с.
- Кармаліта М. В. Розподіл влади як основа сучасного парламентаризму. *Вісник ЦВК*. 2016. № 1 (33). С. 32-35.
- Конституційні акти України. 1917-1920. Невідомі конституції України / Відп. ред. Ю.Д. Прилюк. Київ : Філософська і соціологічна думка, 1992. 271 с.
- Костицький В.В. Розподіл влади у правовій державі та соціально-нормативне закріплення ідеї свободи і демократії. *Соціологія права*. 2011. № 2. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/39589/01-Kosticky.pdf?sequence=1>
- Кравцова З.С. Генеза організаційно-правових засад державної влади в Україні від часів Русі до її незалежності 1991 року. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 51 (1). С. 56-60.
- Кресіна І. О. Гетьман Пилип Орлик і його Конституція. Київ : Фотовідеосервіс, 1993. 80 с.
- Кресін О. "Пакти й Конституції законів і вольностей Запорозького Війська..." 1710 р. *УІЖ*. 2005. № 2. С. 192-203.
- Литвинов О.М. Республіканська форма правління: Особливості інтерпретації в сучасних умовах. *Форум права*. 2013. № 1. С. 607-612.
- Макарчук С. ЗУНР: історичний досвід національного державотворення і сучасність. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*: Зб. наук. пр. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2009. Вип. 18. С. 20-29.
- Мироненко В.П. Класифікація форми державного правління: базові напрями переосмислення класичних підходів. *Нова парадигма*. 2013. 118. С. 125-135.
- Мокін І. С. Абсолютистські аспекти гетьманату П. П. Скоропадського. *Актуальні проблеми політики*. 2013. Вип. 49. С. 329-338.

Оновлення Конституції як завершення революції. / А. Барікова та ін. Міжнародний центр перспективних досліджень, 2015. URL: https://www.icps.com.ua/assets/uploads/images/files/t_konstituciya_reforma_b.pdf

Про організацію роботи з підготовки законопроектів про внесення змін до Конституції України та виборчих законів: Указ Президента України від 3 жовтня 2002 р. *Офіційний вісник України*. 2002. № 41. Ст. 1903.

Слюсаренко А. Г. Історія української конституції. Київ : Т-во "Знання", 1993. 192 с.

Стрижак А. Конституційна реформа в Україні: передумови, мета та способи реалізації. *Віче*. № 23. Грудень 2014. URL: <http://www.viche.info/journal/4466>

References

- Akerman, B. (2000). The new separation of powers. *Harvard Law Review*, 3. Retrieved from <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R44334>
- Bostan, S. K. (2005). *Forma pravlinnia suchasnoi derzhavy: problemy istorii, teorii, praktyky*. [The form of government of the modern state: problems of history, theory, and practice]. Zaporizhzhia: Yurydychni in-t; Dyke pole, 2005 [in Ukrainian].
- Butryk, I. (2008). Monarkhichni idei v suspilno-politychnii dumtsi Ukrainy X-XX stolit. [Monarchical ideas in the socio-political thought of Ukraine in the X-XX centuries]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho linhvistychnoho universytetu. Seriya: Istoriia. Ekonomika. Filosofii*, Kyiv, 14, 159-165 [in Ukrainian].
- Voitovych, L. (2003). Seredni viky v Ukraini: khronolohiia, problemy periodyzatsii. [Middle ages in Ukraine: chronology, problems of periodization]. *UIZh*, 4 (451). Retrieved from https://shron2.chtyvo.org.ua/Voitovych_Leontii/Seredni_viky_v_Ukraini_khronolohiia_problemy_periodyzatsii.pdf [in Ukrainian].
- Hai-Nyzhnyk, P.P. (2010). *UNR ta ZUNR: stanovlennia orhaniv vlady i natsionalne derzhavotvorennia (1917-1920 rr.)*. [UNR and ZUNR: formation of authorities and national state formation (1917-1920)]. Kyiv: "ShcheK" [in Ukrainian].
- Holovatenko, V.I. (2011). Rozvytok instytutu hlavy derzhavy v konstytutsiinii teorii ta praktytsi Ukrainy periodu natsionalnoho vidrodzhennia 1917-1921 rr. [The development of the institution of the head of state in the constitutional theory and practice of Ukraine during the period of national revival in 1917-1921]. *Aktualni problemy polityky*, 2011, 42, 312-323 [in Ukrainian].
- Iermolaiev, V. (2013). Bohdan Khmelnytskyi pro problemy i perspektyvy ukrainskoho derzhavotvorennia (do 365-richchia Natsionalnoi revoliutsii 1648 r.). [Bohdan Khmelnytskyi on the problems and prospects of Ukrainian state-building (to the 365th anniversary of the National Revolution of 1648)]. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy*, 2013, 1, 66-79 [in Ukrainian].
- Bostan, L. M., Bostan, S. K. (2004). *Istoriia derzhavy i prava zarubizhnykh krain*. [History of the state and the laws of foreign countries]. Kyiv: Tsentr navch. lit., 2004 [in Ukrainian].
- Karmalita, M. V. (2016). Rozpodil vlady yak osnova suchasnoho parlamentaryzmu. [Separation of powers as the basis of modern parliamentarism]. *Visnyk TsVK*, 1 (33), 32-35 [in Ukrainian].
- Pryliuk, Yu. D. (Eds). (1992). *Konstytutsiini akty Ukrainy. 1917-1920. Nevidomi konstytutsii Ukrainy*. [Constitutional acts of Ukraine. 1917-1920. Unknown constitutions of Ukraine]. Kyiv: Filosofska i sotsiologichna dumka, 1992 [in Ukrainian].
- Kostytskyi, V.V. (2011). Rozpodil vlady u pravovii derzhavi ta sotsialno-normatyvne zakriplennia idei svobody i demokratii. [Separation of powers in the rule of law and social-normative consolidation of the idea of freedom and democracy]. *Sotsiologichna prava*, 2. Retrieved from <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/39589/01-Kostickiy.pdf?sequence=1> [in Ukrainian].
- Kravtsova, Z.S. (2018). Geneza orhanizatsiino-pravovykh zasad derzhavnoi vlady v Ukraini vid chasiv Rusi do yii nezalezhnosti 1991 roku. [The genesis of the organizational and legal foundations of state power in Ukraine from the time of Russia to its independence in 1991]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, 51 (1), 56-60. [in Ukrainian].
- Kresina, I. O. (1993). *Hetman Pylyp Orlyk i yoho Konstytutsiia*. [Hetman Pylyp Orlyk and his Constitution]. Kyiv: Fotovideoservis [in Ukrainian].
- Kresin, O. (2005). "Pakty y Konstytutsii zakoniv i volnosteni Zaporozkoho Viiska..." 1710 r. ["Pacts and Constitution of laws and liberties of the Zaporizhzhya Army..." 1710]. *UIZh*, 2, 192-203. [in Ukrainian].
- Lytvynov, O.M. (2013). Respublikanska forma pravlinnia: Osoblyvosti interpretatsii v suchasnykh umovakh. [Republican form of government: Peculiarities of interpretation in modern conditions]. *Forum prava*, 1, 607-612 [in Ukrainian].
- Makarchuk, S. (2009). ZUNR: istorychni dosvid natsionalnoho derzhavotvorennia i suchasnist. [ZUNR: historical experience of national state formation and modernity.]. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist: Zb. nauk. pr.* Lviv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Kryp'iakevycha NAN Ukrainy, 18, 20-29 [in Ukrainian].

Myronenko, V.P. (2013). Klasyfikatsiia formy derzhavnogo pravlinnia: bazovi napriamy pereosmyslennia klasychnykh pidkhodiv. [Classification of the form of state government: basic directions of reinterpretation of classical approaches]. *Nova paradyhma*, 118, 125-135 [in Ukrainian].

Mokin, I. S. (2013). Absolutystski aspekty hetmanatu P. P. Skoropadskoho. [Absolutist aspects of the hetmanate of P.P. Skoropadskyi]. *Aktualni problemy polityky*, 49, 329-338 [in Ukrainian].

The President of Ukraine. (2002). Pro orhanizatsiiu roboty z pidhotovky zakonoproektiv pro vnesennia zmin do Konstytutsii Ukrainy ta vyborchkykh zakoniv. [On the organization of work on the preparation of draft laws on amendments to the Constitution of Ukraine and election laws]. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*, 41, St. 1903 [in Ukrainian].

Kischenko, S. (Eds). (2015). *Onovlennia Konstytutsii yak zavershennia revoliutsii*. [Updating the Constitution as the completion of the revolution]. Mizhnarodnyi tsentr perspektyvnykh doslidzhen, 2015. Retrieved from https://www.icps.com.ua/assets/uploads/images/files/t_konstituciya_reforma_b.pdf [in Ukrainian].

Sliusarenko, A. H. (1993). *Istoriia ukrainskoi konstytutsii*. [The history of the Ukrainian constitution]. Kyiv: T-vo "Znannia", 1993 [in Ukrainian].

Stryzhak, A. (2014, December). *Konstytutsiina reforma v Ukraini: peredumovy, meta ta sposoby realizatsii*. [Constitutional reform in Ukraine: prerequisites, purpose and methods of implementation]. *Viche*, 23. Retrieved from <http://www.viche.info/journal/4466> [in Ukrainian].

Анотація

Панфьорова М. А. Організація державної влади в Україні: історико-правовий аналіз. – Стаття.

У статті представлено історико-правовий аналіз організації державної влади в Україні. На основі класичного поділу форми правління на монархії та республіки з різновидами, підходів до їх сутності та ознак, розглянуто організацію державної влади на українських землях в періоди середньовіччя, нового та новітнього часу. Проведено паралелі між розвитком форми правління в країнах Західної Європи та на території України. Визначено загальні закономірності та характерні особливості формування органів влади, розподілу повноважень між ними, інститутів парламентаризму та голови держави на етапах боротьби за власну державність. Зосереджена увага на існуючих в науковій літературі дискусіях щодо визначення форми правління під час існування посади гетьмана. Проаналізовано фактори впливу на характер влади на різних етапах та її закономірне посилення в періоди воєнних конфліктів. Доведено, що історичний розвиток України нерозривно пов'язаний з боротьбою за власну державність. До XVIII ст. розвиток форми правління на українських землях відповідав європейським тенденціям і пройшов ті самі етапи в організації органів державної влади: від ранньофеодальної, через сеньйоріальну до станово-представницької монархії. Національною особливістю можна вважати розвиток республіканської форми правління заснованої на принципі поділу влади, починаючи з XVII ст. Через несприятливі умови, за яких Україна здобувала державний досвід, та входження українських земель до складу різних держав, закономірним було посилення влади голови держави, яке сприймалося політично-активною частиною суспільства як тимчасове і обумовлене кризовими явищами. В процесі розвитку мало місце поєднання елементів різних форм правління, існували розбіжності між законодавчо закріпленими ознаками тієї чи іншої форми та їх практичним втіленням.

Ключові слова: парламентська республіка, президентсько-парламентська республіка, парламентсько-президентська республіка, розподіл влади, парламентаризм.

Summary

Panforova M. A. Organization of state authority in Ukraine: historical and legal analysis. – Article.

The article presents a historical and legislative analysis of the organization of state power in Ukraine. Based on the classical division of the form of government into monarchies and republics with their variations, as well as approaches to their essence and features, the author examines the organization of state power in the Ukrainian territories in the Middle Ages, modern and contemporary times. The author draws parallels between the development of the form of government in the countries of Western Europe and in Ukraine. The article identifies the general patterns and characteristic features of the formation of government authorities, distribution of powers between them, institutions of parliamentarism and the head of state at the stages of struggle for statehood. The attention is focused on the discussions in the academic literature on the definition of the form of government during the existence of the rank of Hetman. The author analyses the factors influencing the nature of power at different stages and its natural enhancement in periods of military conflicts. It has been proved that the historical development of Ukraine is inextricably linked to the struggle for its own statehood. Until the seventeenth century, the development of the form of government in the Ukrainian territories was in line with the European trends and went through the same stages in the organization of state authorities: from early feudal, through seigniorial to estate-representative monarchy. The development of a republican

form of government based on the principle of separation of powers, starting in the seventeenth century, may be considered a national peculiarity. The unfavourable conditions in which Ukraine gained statehood experience and the fact that Ukrainian territories were part of different states led to the natural strengthening of the power of the head of state, which was perceived by the politically active part of society as temporary and caused by crisis phenomena. In the process of development, elements of different forms of government were combined, and there were discrepancies between the legislatively enshrined features of a particular form and their practical implementation.

Key words: parliamentary republic, presidential-parliamentary republic, parliamentary-presidential republic, separation of powers, parliamentarism.